

כששוכחים לקחת את התרופות

דו"ח ארגון הבריאות העולמי מצביע על רמה חמורה של אי ציות של חולים למשטר התרופות

"התערבות על מנת להגביר את האפקטיביות של הציות למשטר התרופות יכולה להביא להשפעה הרבה יותר גדולה על בריאות האוכלוסייה מאשר כל שיפור בטיפול רפואי מסויים"

הציטוט הזה הוא אחד מהמסרים שארגון הבריאות העולמי מציע ש"ניקח איתנו הביתה", בדו"ח שפורסם לאחרונה בשם "ציות לטיפול לטווח ארוך: הוכחה לפעולה". הדו"ח מספר על חלק מהעבודה הנעשית בפרוייקט "ציות לטיפול לטווח ארוך", יוזמה עולמית שהתחילה לפני שנתיים ע"י החטיבה למחלות שאינן מועברות ולבריאות הנפש, בארגון הבריאות העולמי. מחלות הנכללות בחטיבה כוללות את הצבר אסטמה, סרטן, דכאון, סכרת ואפילפסיה. אולם, הדו"ח בחן גם ציות למשטר התרופות בכמה מחלות מועברות כמו איידס ושחפת.

מטרות עיקריות

הדו"ח שם לעצמו ארבע מטרות עיקריות:

- לאסוף נתונים על ציות למשטר התרופות, שיהוו בסיס לפיתוח המדיניות.
- לשפר את הידע המצוי בידי מקבלי ההחלטות ורשויות הבריאות בקשר לחוסר ציות למשטר התרופות.
- לקדם את הדיון בקשר לציות למשטר התרופות ובנושאים הקשורים.
- לספק את הבסיס לקווים המנחים למדיניות הלאומית בקשר לציות למשטר התרופות.

"אנו מקווים כי הקוראים של הדו"ח יבינו כי גישות פשטניות לשיפור איכות החיים של אנשים עם מחלות כרוניות אינן אפשריות. מה שדרוש הינו, גישה מכוונת שמתחילה בבחינה מחדש של הדרך בה מוכשרים ומתוגמלים האנשים העוסקים במקצועות הרפואה, והכוללת מאבק מערכתי במכשולים הרבים בהם נתקלים החולים ומשפחותיהם בנסיון היום יומי לשמור על בריאותם במצב אופטימלי", מציין בהקדמה לדו"ח ד"ר דרק יאץ', מנהל החטיבה למחלות שאינן מועברות ולבריאות הנפש, בארגון הבריאות העולמי.

ציות למשטר התרופות באפילפסיה נע בין 20% ל 80%
חלק מהמחקרים מצביע על שוני בציות בין מבוגרים (40% 60%) לבין ילדים (25% 75%)
מתוך הפרק ה 11 בדו"ח.

תרופות לא יעבדו אם לא ישתמשו בהן

תרופות לא יהיו יעילות אם החולים לא יעקבו אחר הטיפול הנדרש, אך במדינות מפותחות עדיין רק 50% מהחולים הסובלים ממחלות כרוניות עוקבים אחר הטיפול המומלץ. במדינות מתפתחות, יחד עם הגישה המועטה לשירותי הבריאות, חוסר באבחנה מתאימה וגישה מוגבלת לתרופות, חוסר מעקב אחרי משטר התרופות מאיים להכשיל כל מאמץ להלחם במחלות כרוניות כמו סכרת, דכאון ואיידס.

המטרה יוצרי המדיניות ומנהלי הבריאות

הדו"ח מתאר את קווי המתאר של הציות למשטר התרופות בטיפול לטווח ארוך, כשקהל היעד העיקרי שלו הינו יוצרי המדיניות ומנהלי הבריאות "שיכולים (כך על פי הדו"ח) להשפיע על מדיניות לאומית ומקומית כך שתעזורנה לחולים, מערכות בריאות ואוכלוסיות עם תוצאות בריאות טובות יותר ויעילות כלכלית".

מעקב אחר משטר תרופות באפילפסיה

בנוסף לדיווח כללי, הדו"ח גם מפרט בנפרד על כל אחת מהמחלות בהן הוא מתמקד. הכותבים המדעיים של הפרק העוסק באפילפסיה היו פיליפ לי, נשיא IBE, ג'וליאנו אוונזיני, נשיא ILAE, הנק דה בור וג'רומי אנגל, יושבי ראש של "המאבק העולמי באפילפסיה", הארי מיינארד, הולנד, ואדוארדו סבטה וסילבנה דה קסטרו מארגון הבריאות העולמי.

גורמים המשפיעים על ציות למשטר תרופות באפילפסיה

- אי הבנה של ההנחיות לאופן לקיחת התרופות.
- שילוב של מספר תרופות נגד אפילפסיה או תרופות למחלות שונות.
- שיכחה.
- אורך הזמן של הטיפול.
- כשלון בטיפולים קודמים.
- חשש ליצירת תלותיות בתרופות.

- הרגשה של יצירת סטיגמה בשל מחלת האפילפסיה.
- חוסר יכולת לעמוד בעלויות הטיפול התרופתי.
- עוני.

סוגי חוסר ציות לטיפול בתרופות נוגדות אפילפסיה

בנסיון לסכם את הידע הקיים על ציות לטיפול בתרופות נוגדות אפילפסיה, המחקר מצא כי אין הגדרה מקובלת למונח. קיימים היו כמה סוגים של חוסר ציות: נטילה במספר פעמים קטן או גדול יותר מהמומלץ, מנות יתר או פרקי זמן לא נכונים בין הנטילות, וחוסר מודעות לחשיבות של נטילת תרופה קבועה למשך כל החיים.

הדו"ח מצא כי השימוש בחומרי חינוך, פגישות קבועות בין חולים ומספקי הטיפול הרפואי, הוראות ברורות מרופאים ואחיות אל האופן בו ניתן לשלב את נטילת התרופות באורח החיים, וניהול עצמאי של הטיפול ע"י החולים באפילפסיה, יכול לשפר את הציות למשטר התרופות נוגדות אפילפסיה.

בסיכומי, מצא הפרק על אפילפסיה כי חוסר המעקב אחר המשטר התרופתי הינו הסיבה העיקרית לכשלון הטיפול. היה חשש לגבי ההשפעה של אפילפסיה ותופעות הלוואי של הטיפול על קוגניציה, שבתורה יכולה להיות גורם של חוסר ציות.

הרשימה המסכמת פירטה שיטות שיכולות להיות מיושמות ע"י החולים כאמצעי זכרון לנטילת התרופות, למרות שצויין גם כי לא קיים מחקר אשר מצביע על יעילותן של שיטות אלו.

לבסוף, צויין שוב הצורך במחקר נוסף בנושאים של מעקב אחר טיפול תרופתי. מחקר שכזה יגביר את הידע לגבי אפידמיולוגיה של ציות, יספק הגדרות ברורות לחוסר הציות, יעריך שיטות שנוצרו להגברת המעקב אחר המשטר התרופתי, ויאסוף מידע על ציות למשטר תרופות במדינות מתפתחות.

המטרה של תרופות נוגדות אפילפסיה (AED) היא להשיג חופש מהתקפים. מטרת הטיפול עבור חולי אפילפסיה הינן למנוע התהוות התקפים, למנוע או להפחית את תופעות הלוואי של התרופות או תגובות בין תרופתיות, לשפר את איכות החיים, לספק טיפול יעיל מבחינת עלויות, ולהבטיח את שביעות הרצון של החולה. רוב הטיפול באפילפסיה מכוון ליצירת שיווי משקל בין מניעת ההתקפים לבין הפחתת תופעות הלוואי לרמה שהחולה יכול לסבול. חוסר ציות למשטר התרופתי נחשב כסיבה העיקרית לכשלון בטיפול התרופתי באפילפסיה.

מתוך פרסומים בעיתונות שליוו את פרסום דו"ח ארגון הבריאות העולמי תרגום: בן אבינר.